

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

В сучасних соціально-економічних умовах проблема зайнятості населення набула особливого значення. У нашій державі вона дуже відчутна, в першу чергу, у малих містах і сільській місцевості де, фактично, відсутні робочі місця. У великих містах ще збереглася хоч якась можливість знайти роботу, хоча заробітна плата не завжди забезпечує середній рівень життя.

Сучасний стан ринку праці ускладнюється негативними демографічними процесами (зростає смертність, знижується народжуваність внаслідок міграції молодих людей і молодих сімей за кордон), що викликає негативні структурні зміни у сфері трудових ресурсів. Демографічна ситуація в цілому по країні, і особливо у малих містах та селах за роки незалежності негативно відбилася, в першу чергу, на статевовіковому складі: значно зріс відсоток людей старшого, пенсійного та передпенсійного віку і знизився молоді. Ці процеси суттєво залежні від стану економіки (виробництва і споживання), і безпосередньо впливають на ринок праці і пенсійне забезпечення. Зараз ситуація на ринку праці показує, що: а) став високим рівень безробіття; б) його термін збільшився від 4-х місяців до року (через відсутність робочих місць); в) зросла кількість заявок на робочі професії (бетонників, дорожніх робітників, мулярів-каменярів, електрогазозварників, токарів, сантехніків, швачок, слюсарів, електромонтерів, водіїв тощо). Також затребувані працівники сфери послуг (продавці, кухарі, офіціанти, перукарі, охоронці тощо), у сільськогосподарському секторі – агрономи, трактористи та робітники з обслуговування сільськогосподарських машин; г) значно знижена потреба у спеціалістах з вищою освітою – економістах, юристах, вчителів, лікарях (виключення становлять ІТ - фахівці) [1, с. 4].

Працевлаштування молодих людей віком 16-25 років і людей перед пенсійного віку (за 5-7 років до пенсії) та жінок віком 40-45 років стало великою проблемою. Молоді люди виїжджають у великі міста нашої країни або за кордон, з надією на кращі заробітки. Виїзд на заробітки жінок породжує в Україні ще одні проблеми – соціальне сирітство (коли у дитини мама асоціюється тільки з матеріальним достатком), або дитячу безпритульність (часто при живих безробітних батьках діти ростуть сиротами). Таким чином, проблема зайнятості населення вимагає комплексного вирішення у масштабах країни. Адже, з одного боку ми втрачаємо молодих, перспективних працівників і майбутніх батьків, внаслідок чого відбувається старіння нації, а з іншого – ми інвестуємо своїм молодим людським капіталом зарубіжну економіку.

Негативного впливу на систему функціонування вітчизняного ринку праці та залучення інвестиційного капіталу в економіку країни, надала світова фінансова криза та військова агресія Російської Федерації.

Серед найактуальніших проблем ринку праці України слід виділити такі:

- недостатній рівень реформування трудової сфери, що призводить до неефективної зайнятості; низька продуктивність праці і недостатній рівень її

оплати; недостатньо висока, порівняно з розвиненими країнами, частка працюючих у високо техногенних і наукоємних сферах економіки; відсутність взаємозв'язку між трудовим вкладом і доходами працівників і т. ін.;

- втрата трудових навичок кваліфікованих і висококваліфікованих кадрів, внаслідок закриття, реструктуризації великих промислових підприємств, їх збитковості; перехід фахівців і спеціалістів у сферу нерегламентованої зайнятості, тіньової економіки, міграція за кордон;

- проблеми у сфері забезпечення належних якісних характеристик робочих місць, недостатнє введення в дію нових робочих місць для кваліфікованих кадрів, що збільшує обсяги та рівень безробіття, знижує продуктивність праці і конкурентоспроможність виробництва;

- невідповідність між пропозицією і попитом робочої сили; недостатність обсягів інвестицій у сферу виробництва для вирішення питань забезпечення безробітних сучасними робочими місцями; недостатність державної підтримки підприємництва і малого бізнесу;

- високий рівень тіньової зайнятості;

- недоліки процесів реформування системи державного професійного навчання і освіти, неадекватність масштабів, структури і форм професійної підготовки і перепідготовки кадрів вимогам сучасного ринку праці у аспектах попиту на певні професії; недостатня розвиненість системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації; слабка зацікавленість роботодавців у підвищенні кваліфікації працівників;

- складна ситуація щодо працевлаштування окремих соціально-демографічних груп населення (молоді, жінок, інвалідів, осіб старшого віку та ін.); збереження дискримінаційного підходу при вирішенні питань вивільнення і найму на роботу залежно від статі, віку, стану здоров'я; недоліки системи дотримання норм трудового законодавства щодо режиму і охорони праці; недосконалість існуючих нормативно-правових актів, які регулюють трудові відносини (доцільним є прискорення прийняття оновленого Трудового кодексу);

- спостерігається диференціація регіональних ринків праці, наявність депресивних регіонів з особливо напруженою ситуацією на ринку праці, значно вищим за середнім рівнем безробіття при одночасно обмеженій можливості щодо внутрішньої трудової міграції, яка свідчить про недоліки державної системи регулювання цих аспектів зайнятості і безробіття;

- глобальною проблемою національного ринку праці є його функціонування в умовах набуття Україною членства у Світовій організації торгівлі, інтеграції України в європейське співтовариство, у тому числі проблема конкурентоспроможності національної робочої сили [1, с. 27].

Ринок праці України формується як основний елемент економічної системи, що чутливо реагує в цілому на всі суспільні процеси (табл. 1). Аналіз кількості зайнятого населення у віці 15-70 років свідчить про підвищення їх економічної активності з 2010 до 2013 р., що характеризується зростанням рівня зайнятості в цей період.

Аналіз тенденції зайнятого населення працездатного віку свідчить про скорочення даної категорії на 2819,3 тис. осіб на період 2010-2018 рр. Але як свідчать дані табл.1, вперше за останні п'ять років на ринку праці відбулося зростання чисельності зайнятого населення на 204,5 тис. осіб. Причиною є

певне економічне зростання. В першому кварталі 2018 року порівняно з першим кварталом 2017 року відбулося зростання ВВП на 3,1%.

Таблиця 1

Кількість та рівень зайнятого населення в Україні з 2010-2017 рр. [2]

Рік	Зайняте населення у віці 15-70 років, тис. осіб	Рівень зайнятості населення у 15-70 років, у % до всього населення відповідного віку	Працездатного віку, тис. осіб	Рівень зайнятості населення працездатного віку, у % до всього населення відповідного віку
2010	19180,2	58,4	17451,5	65,5
2012	19261,4	59,6	17728,6	66,9
2013	19314,2	60,2	17889,4	67,3
2014	18073,3	56,6	17188,1	64,5
2015	16443,2	56,7	15742,0	64,7
2016	16276,9	56,3	15626,1	64,2
2017	16156,4	56,1	15495,9	64,5
2018	16360,9	57,1	15718,6	66,1

Біда української економіки, що велика частка працює у «тіні». За даними Державної статистики 21,8% українців у 2018 році, порівняно з 22,3% у 2017 році, працюють поза межами чинного законодавства.

На ринку праці України існує дисбаланс. В Україні до 80% випускників шкіл вступають у вищі навчальні заклади, і менше 30% отримують професійну освіту. Протилежна ситуація для країн Європи. Тому дисбаланс полягає в тому, що ринок потребує швачок, електромонтерів, слюсарів, сантехніків. А у службі зайнятості надлишок економістів і юристів. Така ситуація пов'язана з рівнем оплати. Найнижчі заробітні плати у медсестер, швачок, водіїв, продавців, а найвищі – у працівників галузі фармацевтики, фінансових та страхових напрямків, а також працівників сфери ІТ [3].

Основними напрямками зростання ринку праці є: гідна оплата праці; доступність і якість освіти і медицини; стимулювання підприємницької активності; формування рівних можливостей для всіх громадян, не залежно від національності, мови, соціального статусу тощо; реалізація програм з масової зайнятості; впровадження справедливого розподілу доходів.

Отже, ситуація на ринку праці України перебуває під впливом складних політичних та економічних умов. Для успішного подолання кризових явищ потрібна комплексна державна та регіональна політика, яка повинна включати: удосконалення податкового законодавства, удосконалення системи кредитування у напрямку розвитку підприємництва, реалізацію заходів для створення додаткових робочих місць і, як наслідок – підвищення рівня зайнятості населення країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сучасні проблеми ринку праці і зайнятості в контексті політики швидкого економічного зростання : матер. засідання круглого столу (17 травня 2018 р., м. Київ) / за наук. ред. С.М. Кожем'якіної . К. : ІПК ДСЗУ, 2018. 54с.
2. Ринок праці України. К. : Державна служба статистики України, 2018.
3. Основні тенденції та виклики ринку праці у 2018 році. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/2506257-osnovni-tendencii-na-rinku-praci-v-umovah-stabilizacii-ekonomiki.html>